

razložena istovrsna materijala sa čitava područja kome su običaji obrađeni, počesto se nailazi na izvode, kojima tvori temelj tek koja osamljena potvrda sa uska područja. Tako se na pr. za potvrdu »jasnih tragova u običajima našeg naroda« o ubijanju krmka za pečenicu sa strahopočitanjem kao prema totemu navodi tek jedan slučaj iz Miličevića (život Srba seljaka); jednako se za svjedočanstvo o shvaćanju svinje kao svete životinje u starini navodi samo vjerovanje u legendi iz Kola u Bosni, što dakako i nije moralo da bude tamošnji izvorni narodni prežitak, već je moglo i migracijom legende biti onamo uneseno i u mlade vrijeme; i takovih više slučajeva, bez obzira na to, što je i širi komparativni materijal gdješto oskudan. Kritičniji čitač, koji nije u predmet točno upućen, ne vidi jasno opravdanja za generalizaciju prema tim osamljenim potvrdama i po tome za izvedene zaključke na tome temelju, dok stručnjaku folkloristu često same od sebe asocijacijom naviru dalje analogne potvrde, koje su potrebne, da ga dovedu do spoznaje, kako su unatoč ovom nedostajanju ipak same dedukcije dobrim dijelom ispravne. Ove kritičke primjedbe, kako se razabira, ne mogu i nemaju svrhe da obaraju i tolike valjane sudove u radnji, već da upozore na njihovu jednu aljkavost.

U tom smislu neka ovdje nađe mjesto i primjedba o interpretaciji rečenice »Božić je Božić, a pecivo mu je brat«, gdje će trebati još s rezervom primiti sud, da je tu riječ »brat« izvorno u svom pravom značenju t. j. da je božićnja pečenica, shvaćena kao totem, bratsko biće prema nekom božanstvu, jer je ta rečenica mogla nastati i u novije doba posve spontano kao slikovit

izražaj obligatnoga običaja pečenja pečenice o Božiću. Ne će se moći odobriti u dokazivanju o božanskom obilježju prosjaka, pohodnika, upotreba riječi u b o g zbog sveze s »bog«, jer ne može da dovede do željena rezultata zbog toga, što je u - b o g, isto što n e - b o g (siromah siromašan u nekim hrvatskim krajevima), dakle baš protivno onome, čemu treba da posluži.

Druga radnja o »Imenima od uroka« prikazuje, počevši od ishodišta Vukova rječnika i nanizavši obilno druge građe naše i strane, ulogu, što je narod daje imenu u životu čovjeka, koji ga nosi. Ono je upravo sastavni dio čovjeka ponarodnom shvaćanju, pa tako ono može da bude odlučni faktor u životu njegovu, sad navraćajući preko sebe demonske sile (uroke) na svoga nosioca, sad — što je ovdje važnije — odbijajući ih od njega. Prvoj kategoriji pripadaju različna naša obična narodna imena — najviše je govor o muškima, jer uročne sile imade na oku u prvom redu muško, sinove — a drugoj neka posebna imena, profilaktični nadimci od uroka, od kojih neka već u svom značenju samu imadu bjelodano izražen svoj odbojni karakter (na pr. Mrkša, Golozlo, Grdan). Kratka ova rasprava, porcpavši sve najmarkantnije o ovom predmetu u nas i u najvažnije analogije u stranim narodima daje čitavoj ovoj partiji folkloru doovljno naglašenu jedinstvenu interpretaciju. Ona je lijep prikaz, prva i stručno pisana sintetična slika o ovoj ulozi imena u južnih Slavena, ako možda i ne će imati u nauči onoga značenja kao »Primedbe«, koje unatoč iznesenim prigovorima donose gotovo mala otkrića nekih strana narodnih običaja i za širu publiku a bez sumnje u gdječemu i za folkloriste.

M. G.

B I L J E Š K E.

* G. Juraj Demetrović, pokrajinski namjesnik u Hrvatskoj i Slavoniji, dao je doznačiti »Narodnoj Starini« novčanu potporu za izdanje I. knjige ovoga časopisa i tim je s državne strane doprinio svoj prilog u razumijevanju prirodnoga poziva što ga ima ovaj časopis među južnim Slovjenima.

* Naslovnu ukrasnu vignettu na početku ovoga sveska izradio je g. Vladimír Kirin iz elemenata hetitskih spomenika (»Syria«).

* »Hrvatsko starinarsko društvo u Kninu« pod predsjedništvom najznamenitijeg arheologa hrvatskih starina g. L. Maruna započće u najskorije vrijeme obnovljenim životom nastavljati svoj danas upravo nepro-

čjenjivi rad oko iskopina hrvatske prošlosti, pak se punim pravom očekuje, da će tu obnovu simpatično pomoći sva naša javnost. I »Narodna Starina« uvrstila je u svoj program publiciranje starohrvatskih spomenika iz današnje sjeverne Dalmacije.

* U splitskom pokrajinskom muzeju porred obilja staroklasičnih starina i nešto starohrvatskih spomenika nema posabranoga materijala kasnijih epoha n. pr. uređenih interieura iz mletačkoga razdoblja, pa iz kasnijih epoha. No taj propust nadoknadi van je od tamošnjih stručnjaka velikom dojakošnjom brigom za čuvanje spomenika na licu mjesta. Tako je i ove godine pokrajinski Konservatorski Ured u Splitu izdao okruž-

nicu za zaštitu i njeđu spomenika u Dalmaciji, a popraćena je i naredbom pokrajinske uprave za Dalmaciju. Među inim se kaže: »Mnogi naime dalmatinski spomenik velike umjetničke ili historijske vrijednosti resi već dugo vremena razne tuđe muzeje i privatne zbirke stranih zemalja i teško će ikada biti vraćen našoj zemlji i narodu: bolno je i ponizujuće za nas, da ninsku krstionicu, spomenik prvog narodnog kneza Višeslava (oko 800.) čuva Muzej Correr u Veneciji ili da je dragocjeni rukopis prvaka dalmatinskih historičara Tome Arcidakona splitskog prešao iz Fanfonjine biblioteke u Trogiru, tako reći, u arhiv naučnog društva Sz. Istvan u Budimpešti. Nego i onda, kada se ne radi o spomenicima prvog reda nego o osrednjim umjetninama (trošno crkveno pokućstvo, izlinalo crkveno ruho, obična oltarska ikona) može gubitak ovih predmeta biti od velike štete za naučno istraživanje prošlosti nekoga kraja. Baš ovaki su spomenici obljubljeni kod trgovačke spekulacije s umjetninama, te se redovito gube podaci i vijesti o njihovu porijetlu. Na takav način — veli se ovdje dalje, a s muzejskog staništa je to ponešto i pretjerano — ako n. pr. sv. slika dignuta iz crkve stanovitog kraja ili strani starinski novac nađen u nekom kraju naše domovine, iza dugog lutanja u rukama umjetnosne trgovine i nađu put u kakav muzej naše kraljevine, gdje su pomno čuvani, svejedno je njihova vrijednost kao povjesnih dokumenata naše prošlosti — po navodu ove okružnice — za uvijek izgubljena. S onom ikonom, naime, izgubljeno nam je svjedočanstvo o štovanođ sveca u onom kraju, a s novcem je opet nestalo dokaza o trgovačkom saobraćaju između one vanjske zemlje iz koje novac potječe i onog našeg kraja u dotično doba itd«. Ako i ne

stoji ovaj navod, ipak je naredni stavak ove okružnice prekrasan argumenat, da se pristupi stvaranju muzejskog zakona. Stanoviti oblici prošlosti mora da budu silom prilika savremenoga života maknuti; vlasnici historijskih predmeta otuđuju ih ili nevoljom ili nerazumijevanjem, i s tim valja računati, premda se u ideji može složiti s izlaganjem okružnice, kada kaže: »Bezobzirnim i besavjesnim trganjem umjetničkih predmeta, pogotovo onih čednijih i neznatnijih, iz njihova milieu-a trpi napokon i sama njihova estetska vrijednost. Poznato je, da ovakovi predmeti dobrim dijelom zahvaljuju svoje značenje i djelovanje tijesnoj vezi s kojom palačom ili crkvom, čiji su tradicionalni ured ili pripadnosti nekoj zbirci kojoj su običajem i vremenom postali posvećeni sastavni dio. A gube naprotiv mnogo od svoje vrijednosti, svog smisla i atrakcije, ako ih maknemo iz milieu-a (to jest iz kraja, podneblja, običaja lokalnih historijskih tradicija itd.), koji ih je stvorio i bitno uplvisao na njihovu formu. Jer što ima n. pr. da znači kruna dvorišnog bunara iz plemićke palače ili samostanskog klauštra prenešena u vrt moderne restauracije? Što može da našoj mašti priča starinski, patinom prevučeni grb patricijske obitelji ili grb crkvenog dostojanstvenika istrgnut sa kakove palače ili kakve crkve pa uzidan u novu kuću ratom obogatjelog trgovca? Ili kakav da bude smisao i kako da se estetski snade obična ikona malene dalmatinske crkvice, koja dospje u sjajan salon kojega od bogataša?»

* »B i h a ć« hrvatsko društvo za istraživanje domaće povijesti u Splitu, utemeljeno 1894., kani razviti opet nešto življe rad oko hrvatskih iskopina. Godišnja članarina 5 dinara, za utemeljitelje 50 dinara.